

Брехливе життя дорослих

Про книгу

Джованна росла з переконанням, що в неї ідеальні батьки, які обожнюють її та одне одного. Аж раптом вона почула, як батько порівнює її зі своєю ненависною сестрою Вітторією. Як таке може бути? Ця жінка — монстр, ганьба та ворог їхньої родини. Тепер дівчинка прагне зустрітися з нею, аби впевнитися, що не має нічого спільного з тіткою. Це знайомство відкриває Джованні певні сімейні таємниці і таке чуже, поки що не зрозуміле життя дорослих. Зрада, розчарування в батьках, перше кохання, сексуальний потяг та пристрасне бажання любити — рідний Неаполь перетворюється для неї на поле битви, місце особистих перемог і поразок. Джованна прагне віднайти правду. Але чи варто шукати її у світі дорослих, які вчать дітей не брехати, але постійно брешуть одне одному?

ЕЛЕНА ФЕРРАНТЕ

БРЕХЛИВЕ
ЖИТТЯ
ДОРОСЛИХ

КСД

ELENA FERRANTE

LA VITA
BUGIARDA
DEGLI ADULTI

romanzo

ЕЛЕНА ФЕРРАНТЕ

БРЕХЛИВЕ
ЖИТТЯ
ДОРОСЛИХ

роман

ХАРКІВ
2021 КСД

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2021

ISBN 978-617-12-9211-6 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Перекладено за виданням: Ferrante E. *La vita bugiarda degli adulti* : Romanzo / Elena Ferrante. — Roma : Edizioni e/o, 2019. — 336 p.

Переклад з італійської *Мар'яни Прокопович*

Дизайн обкладинки

CreaLab

Creative Laboratory

Ферранте Е.

Ф43 Брехливе життя дорослих : роман / Елена Ферранте ; пер. з іт. М. Прокопович. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. — 352 с.

ISBN 978-617-12-8928-4

ISBN 978-88-3357-168-3 (іт.)

Джованна росла з переконанням, що в неї ідеальні батьки, які обожають її та одне одного. Аж раптом вона почула, як батько порівнює її зі своєю ненависною сестрою Вікторією. Як таке може бути? Ця жінка — монстр, ганьба та ворог їхньої родини. Тепер дівчинка прагне зустрітися з нею, аби впевнитися, що не має нічого спільного з тіткою. Це знайомство відкриває Джованні певні сімейні таємниці й таке чуже, поки що не зрозуміле життя дорослих. Зрада, розчарування в батьках, перше кохання та пристрасне бажання любити — рідний Неаполь перетворюється для неї на місце особистих перемог і поразок. Джованна прагне віднайти правду.

УДК 821.131.1

© Edizioni e/o, 2019

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2021

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2021

Частина I

1

За два роки до того, як піти з дому, батько сказав матері, що я дуже негарна. Фразу цю він промовив півголосом у помешканні, яке батьки відразу після одруження придбали в Ріоне Альто¹, у кінці вулиці Сан-Джакомо-дей-Капрі. Усе: вулички Неаполя, синє крижане лютневе світло, ці слова — немов застигло. А я тоді випорснула геть і досі біжу поковзом, навіть зараз, у цих рядках, які творять для мене якусь історію, хоча насправді у них немає нічого, геть нічого мого, нічого, що справді почалося чи справді добігло кінця — це всього лиш незрозуміле плетиво, і ніхто, навіть та, хто це пише, не знає, чи воно й справді містить реальну нитку оповіді, а чи є лиш виявом розкошланого, невитравного болю.

2

Я дуже любила свого батька, він був чоловіком лагідним і приязним. Мав вишукані манери — вони чудово пасували до його тендітного тіла, на якому одяг завжди здавався завеликим, і в моїх очах це надавало йому неповторної елегантності. Риси його обличчя були делікатні, і ніщо не порушувало гармонії: ні глибокі очі з довгими віями, ні бездоганної форми ніс, ні повні вуста. Він завжди говорив зі мною веселим тоном, незалежно від його та мого настрою, і не зачинявся у своєму кабінеті — він весь час щось вивчав, — поки не видобував з мене бодай однієї усмішки. Особливо його тішило моє волосся, але тепер мені важко згадати, коли саме він почав ним захоплюватися — можливо, коли мені було вже два або три роки. За мого дитинства наші розмови завжди були такими:

— Яке чудове волоссячко, таке м'якеньке і блискуче, подаруєш мені?

— Ні, воно моє.

— Не будь такою скупю.

— Якщо хочеш, можу тобі його позичити.

— Чудово, а потім я тобі його більше не віддам.

— Ти маєш своє.

— Своє я взяв у тебе.

— Неправда, ти мене дуриш.

— Подивись сама: воно було таке гарненьке, і я його у тебе вкрав.

Я перевіряла, але жартома — я знала, що він ніколи б його в мене не вкрав. І сміялася, аж заходилася сміхом — з ним мені було веселіше, ніж з матір'ю. Він завжди хотів у мене щось вкрати — вухо, ніс, підборіддя — мовляв, вони такі чудові, що він жити без них не може. Я страшенно любила цей його тон, він ненастанно доводив мені, що я йому конче потрібна.

Звісно, з усіма іншими батько так не поводився. Іноді, коли щось дуже його захоплювало, він вдавався до схвильованих і вельми вишуканих промов та нестримних виявів почуттів. У інших випадках він коротко обривав розмову такими точними, короткими й насиченими смыслом фразами, що ніхто більше не знав, що йому відповісти. Ці дві його іпостасі дуже відрізнялися від того батька, якого любила я, і їх існування я відкрила, коли мені було сім чи вісім

років. Саме тоді я почула, як він сперечається з друзями і знайомими, що іноді приходили до нас додому і вельми палко обговорювали питання, у яких я нічого не тямала. Я тоді переважно сиділа на кухні разом з матір'ю і майже не звертала уваги на колотнечу, яка розгорталася за кілька метрів. Але іноді мати теж зачинялася за роботою у своїй кімнаті. Тоді я гралася сама в коридорі або ж читала, все ж таки здебільшого читала, бо батько читав дуже багато, та й мати теж, а мені хотілося бути такою, як вони. Я не зважала на їхні суперечки і переставала гратися або читати тільки тоді, коли раптом западала тиша і лунав той чужий мені голос батька. З тієї миті у суперечці верховодив він, а я чекала, доки зібрання скінчиться, щоб переконатися, що він стане знов таким, як був — лагідним і люблячим.

Того вечора, коли батько вимовив цю фразу, він тільки-но дізнався, що в мене не все гаразд у школі. То було щось нове. З першого класу початкової школи я завжди добре вчилася і лише в останні два місяці почала занедбувати навчання. Але для батьків мої шкільні успіхи були дуже важливі, і коли я принесла перші погані оцінки, стривожилась насамперед мати.

— Що таке?

— Не знаю.

— Ти маєш учитися.

— Я й учуся.

— То в чому річ?

— Дещо я пам'ятаю, а дечого запам'ятати не можу.

— Учи, поки не запам'ятаєш усього.

Я вчилася аж до знемоги, але результати й далі розчаровували. Того пополудня мати якраз ходила поговорити з учителями і повернулася дуже засмучена. Вона мені не докоряла — батьки ніколи мені не докоряли. Лише зауважила: «Найбільше незадоволена вчителька математики, але вона сказала, що ти можеш, якщо захочеш». Тоді пішла до кухні готувати вечерю, а тим часом прийшов батько. Зі своєї кімнати я чула, як мати переповідає йому нарікання вчителів, і зрозуміла, що вона хоче виправдати мене змінами, пов'язаними з настанням підліткового віку. Та він перебив її тоном, яким зі мною не розмовляв ніколи — навіть з інтонаціями говірки, яка в нашому домі була суворо заборонена, — він сказав слова, про які, без сумніву, пошкодував:

— Підлітковий вік тут ні до чого — обличчям вона стає схожа на Вітторію.

Я впевнена: якби він знав, що я його чую, то ніколи б не говорив цим тоном, таким далеким від нашої звичної веселої легкості. Вони обоє думали, що двері до моєї кімнати зачинені, я завжди їх зачиняла, і не помітили, що хтось залишив їх відчиненими. Саме так, у дванадцять років, почувши голос свого батька, навмисно стихший, я дізналася, що стаю схожою на його сестру, жінку, в якій — я це чула, відколи себе пам'ятаю — досконало поєднувалися потворність і злоба.

Тут мені можна було б заперечити: «Ти перебільшуєш, батько твій не сказав дослівно: “Джованна бридка”. Це правда, йому не властиво було вимовляти такі брутальні слова. Але в той період я була дуже вразлива. Уже рік як у мене почалися місячні, груди аж надто випирали, і я цього соромилася, боялася, що від мене йде поганий запах, тому безперервно милася, йшла спати без настрою і без настрою прокидалася. У той час єдиною моєю розрадою і єдиною певністю в житті був той факт, що батько обожнював у мені все. Тому те його порівняння з тіткою Вітторією було гірше, ніж якби він сказав: «Колись Джованна була гарною, а тепер стала потворною». Ім'я Вітторії лунало у нас удома, наче ім'я якогось монстра, що опоганює й заражає кожного, кого торкнеться. Про неї я знала дуже мало, бачила її лише кілька разів, але — в тому-то й річ — пам'ятала з цих зустрічей тільки свої почуття огиди й страху. Ці огиду і страх навіювала мені не вона сама, у плоті й крові; її саму я зовсім не пам'ятала. Лякали мене огида та страх, що їх відчували до неї мої батьки. Батько завжди говорив про свою сестру недомовками, немов вона виконувала якісь осуду гідні обряди, які ганьбили її саму й накликали ганьбу на кожного, хто з нею знався. Натомість мати ніколи її не згадувала, ба навіть намагалася вгамувати вибухи чоловіка, немов боячись, що Вітторія, де б вона не була, почує їх і відразу прибіжить, долаючи гігантськими стрибками довгу й круту вулицю Сан-Джакомо-дей-Капрі, зумисне притягне із собою всі хвороби з розташованих поблизу лікарень, стрімко злетить у наше помешкання на сьомому поверсі, порозбиває всі меблі, вергаючи чорні блискавки з хмільних очей, і надає матері ляпасів, тільки-но вона спробує протестувати.

Звісно, я відчувала, що за цією напругою напевне криється ціла купа завданих і зазнаних кривд, але про сімейні історії я тоді мало що знала,

та й не вважала ту жахливу тітку членом нашої родини. Вона була страхопудом мого дитинства, висохлим і лиховісним силуетом, наїженою тінню, яка чаїлася за рогами будинків, коли западала темрява. Тож як могло статися, що ось просто так, без жодних зайвих слів, я раптом дізналася, що обличчям стаю схожою на неї? Я? Я, яка досі вважала себе гарною і завдяки батькові гадала, що такою залишуся назавжди? Я, яка завдяки його постійним компліментам вірила, що маю чудове волосся, яка хотіла, щоб мене любили, бо він любив мене і весь час говорив про це, я, яка вже й так страждала від усвідомлення, що батьки мої раптом перестали бути задоволеними мною, і це їхнє незадоволення вже й так гризло мене, затьмарюючи все?

Я чекала, що скаже мати, але її реакція мене не потішила. Хоч вона й ненавиділа всіх чоловікових родичів і відчувала огиду до зовиці, як відчувають огиду до ящірки, що пробігає по голій нозі, вона не відповіла йому обуреним вигуком: «Ти здурів, між моєю донькою і твоєю сестрою немає нічого спільного!» Вона обмежилася слабким, коротким запереченням: «Та що ти кажеш, це не так». Я підбігла до дверей своєї кімнати й зачинила їх, щоб не почути чогось іще гіршого. Тоді я мовчки заплакала і перестала плакати лиш тоді, коли батько гукнув — цього разу лагідним голосом — що вечеря готова.

Витерши сльози, я пішла до них у кухню і, утупившись поглядом у тарілку, була змушена витерпіти цілу низку корисних порад, як покращити свою успішність у школі. Відтак я знову почала вдавати, що роблю уроки. А батьки вмостилися перед телевізором. Мені боліло, і біль не хотів ані відступати, ані слабшати. Чому батько вимовив ці слова, чому мати не дала йому рішучої відсічі? Був це наслідок їхнього незадоволення моїми поганими оцінками чи тривога, не пов'язана зі школою, яка виникла в них ще бозна-коли? А насамперед: чи він, саме він вимовив ці нестерпні слова через хвилину прикрість, яку я йому справила, а чи його гострий погляд людини, яка бачить і знає все, розгледів ознаки мого майбутнього зіпсуття, симптоми недуги, яка розвивалася і засмучувала його, супроти якої він не знав, як діяти? Цілу ніч я була в розпачі. Вранці вирішила, що врятуватись я можу, тільки якщо побачу, яким насправді є обличчя тітки Вітторії.

3

Була то непроста справа. У такому місті, як Неаполь, населеному розгалуженими родинами, які попри всі сімейні чвари, іноді навіть криваві, ніколи насправді не палили всіх мостів, батько мій, навпаки, жив абсолютно окремо, немовби не мав кровних родичів, немовби сам себе породив. Звісно, я часто стикалася з батьками матері та її братом. Усі вони були особами приязними, дарували мені чимало подарунків, і поки дідусь з бабусею не повмирали — першим помер дідусь, а через рік і бабуся, їхній несподіваний відхід у засвіти збурих мене, а мати плакала, як плакали ми, дівчатка, коли нам було боляче — і поки дядько не виїхав працювати кудись далеко, наші зустрічі з ними були частими і радісними. Натомість про кровних мого батька я не знала нічого. Вони з'являлися в моєму житті нечасто, з нагоди чийогось шлюбу або похорону, і все це відбувалося в атмосфері такої фальшивої приязності, що ці обов'язкові ритуали — привітайся з дідусем, поцілуй-но тітку — ніякого почуття, крім незручності, у мене не викликали. Тож до цих родичів особливого інтересу я не мала, зокрема тому, що після цих зустрічей батьки мої нервувалися і за обопільною згодою швидко забували про них, немов їх примусили взяти участь у якійсь дешевій мізансцені.

Крім того, слід відзначити, що материна рідня жила у конкретному місці з бентежною назвою «Музей» — вони були дідусь і бабуся з Музею — тоді як місце, де жили родичі батька, було невизначене й безіменне. Достеменно я знала тільки одне: ідучи до них, треба було спускатися вниз, щораз нижче й нижче, у найнижчий низ Неаполя, а дорога була така довга, що мені здавалося, ніби ми і батькова рідня живемо в різних містах. І довгий час я вважала це правдою. Наш дім був у найвищій частині Неаполя, тому куди б ми не йшли, завжди доводилося спускатися вниз. Батько й мати залюбки спускалися лише до району Вомеро або ж, уже не так охоче, до дому дідуся й бабусі біля Музею. Їхні друзі мешкали переважно на вулиці Суареса, площі Артісті, на вулицях Луки Джордано, Скарлатті, Чімарози — усі ці місця були мені добре відомі, бо там жило й багато моїх однокласників. Не кажучи вже про те, що всі вони вели до парку Флоридіана, а я любила це місце. Мати гуляла там зі мною на сонці та свіжому повітрі, ще коли я була немовлям, і там же я провела чимало

приємних годин з моїми подругами з раннього дитинства, Анджелою та Ідою. Лише після позначених цими топонімами місць, кожне з яких тішило око рослинами, морськими краєвидами, садками, квітами, дитячими іграми і добрими манерами, починався справжній спуск, який для батьків моїх був неприємним. Вони спускалися вниз щодня — ішли на роботу або по закупи, а батько ще й на різні зустрічі та дискусії, пов'язані з його науковою діяльністю — переважно фунікулером, до кварталу К'яя, до вулиці Толедо, а звідти прямували до площі Плебішіто, до Національної бібліотеки, до брами Портальба і вулиць Вентальєрі та Форіа, максимум до площі Карла III, де був лицей, у якому викладала моя мати. Ці топоніми, які часто лунали з вуст батьків, я теж добре знала, але вони не часто брали мене з собою, тому назви ці не викликали у мене того ж почуття щастя. Я дуже мало знала про місто поза районом Вомеро, а що далі в бік рівнини, то більш незнайомим воно мені здавалося. Тому цілком природно, що ті місця, де мешкала батькова рідня, набули в моїх очах рис дикого, ще не дослідженого світу. У моїх уявленнях вони не тільки не мали назви, але й, як не раз натякали батьки, до них було важко дістатися. Щоразу, коли доводилося туди йти, батьки мої, зазвичай сповнені енергії та добрих намірів, ураз ставали вкрай знеможеними і нервовими. Я була ще мала, але їхня напруженість і перемовки — завжди ті самі — закарбувалися мені в пам'яті.

— Андре', — казала мати стомленим голосом, — одягайся, треба йти.

Але він далі читав, підкреслюючи щось у книжці тим самим олівцем, яким писав у зошиті, що лежав збоку.

— Андре, вже пізно, вони сердитимуться.

— А ти вже готова?

— Готова.

— А мала?

— І мала теж.

Тоді батько залишав розгорнуті книжки та зошити на бюрку, одягав чисту сорочку і святковий костюм. Але він був мовчазний і напружений, немов повторював подумки репліки тієї ролі, яку йому неминуче доведеться грати. Тим часом мати, зовсім не готова виходити, знов і знов перевіряла свій вигляд, а також вигляд мій та мого батька, немов тільки належно одягнувшись, ми можемо мати

певність, що всі троє повернемося додому живі та здорові. Одне слово, було очевидно, що в тих випадках вони вважали, що мають боронитися від певних місць і людей, про яких вони мені не говорили нічого, щоб не бентежити. Та я однаково відчувала, а точніше, впізнавала незвичну тривогу, яка була завжди, і то був, мабуть, єдиний тривожний спогад за все моє щасливе дитинство. Непокоїли мене такі фрази, вимовлені якимсь — не знаю, як це сказати — розладнаним тоном:

— Прошу тебе, коли Вітторія щось таке скаже, вдавай, ніби не чуєш.

— Тобто, коли вона викидатиме коники, я маю мовчати?

— Авжеж, пам'ятай, що з нами Джованна.

— Гаразд.

— Не треба казати «гаразд», а потім чинити навпаки. Доклади трохи зусиль. Побудемо там пів годинки і повернемося додому.

Майже нічого з цих візитів мені не запам'яталося. Гомін, спека, неухажні поцілунки в чоло, розмови говіркою, від усіх присутніх неприємно пахло — мабуть, через страх. Атмосфера ця з роками переконала мене, що батькові родичі — у моїй уяві вони були огидними, вульгарними, гавкучими постатями, а найчорнішою, найвульгарнішою з них була тітка Вітторія — становлять якусь небезпеку, хоча важко було зрозуміти, у чому небезпека ця полягає.

Може, місце, де вони мешкали, вважалося небезпечним?

Небезпечними були всі: дідусь із бабусею, тітки з дядьками, двоюрідні брати і сестри — чи лише тітка Вітторія? Єдиними, хто щось про це знав, були мої батьки, і коли тепер я відчула потребу дізнатися, яка з себе моя тітка, що вона за людина, мені довелося б звернутися до них, аби щось зрозуміти. Але навіть якби я почала їх розпитувати, що я могла б дізнатися? Вони або відкараскалися б від мене якоюсь добродушною відмовою — хочеш побачити тітку, хочеш піти до неї, але навіщо тобі це? — або ж стривожилися б і намагалися б узагалі її не згадувати. Тому я подумала, що для початку варто б знайти її фото.

Я скористалася з того, що якось пополудні обох батьків не було вдома, і почала нишпорити у шафі в їхній спальні, де мати тримала альбоми з гарно впорядкованими світлинами — її, мого батька і моїми. Альбоми ці я знала напам'ять, бо часто гортала їх — вони були літописом їхніх стосунків і моїх майже тринадцяти років життя. Я вже знала, що там чомусь було багато материних родичів, а батькових дуже мало, і серед них не було тітки Вітторії. Але я пам'ятала, що десь там у шафі лежала також стара металева коробка, в якій зберігались невпорядковані фотографії моїх батьків, якими вони були до їхнього знайомства. Їх я переглядала дуже рідко і завжди тільки разом з матір'ю, тому сподівалась знайти там якісь тітчині світлини.

Я витягла коробку з дна шафи, але перед тим вирішила ще раз сумлінно переглянути альбоми з фотографіями батьків — вони фігурували то як наречені, то як насуплені молоді під час весілля з нечисленними гістьми, то як завжди щаслива пара, і врешті там були й мої фото, фото їхньої доньки, яку фотографували непомірну кількість разів, від народження до сьогоднішнього дня. Я уважно роздивилася насамперед світлини з весілля. Батько був одягнений у темний, явно пом'ятий костюм, і в кожному кадрі видно було, який він набурмосений; поруч з ним стояла мати з легким зворушенням на обличчі, на собі вона мала не весільну сукню, а кремовий костюм, голова покрита такого ж кольору серпанком. Я знала, що серед тридцятьох з гаком гостей було кілька їхніх друзів з Вомеро, з якими вони досі зналися, та рідня з матиного боку, разом з хорошими дідусем та бабусею з Музею. Але я все одно вдивлялась у світлини, сподіваючись побачити бодай десь у глибині якусь постать, у якій я, не знаю яким чином, могла б упізнати жінку, якої геть не пам'ятаю. Та дарма. Тоді я взялася за коробку і, доклавши чимало зусиль, таки відчинила її.

Я висипала вміст коробки на ліжку, фотографії були чорно-білі. Світлини з їхньої юності лежали зовсім безладно: мати — весела посеред однокласників, зі своїми подругами-однолітками, на морі, на вулиці, граційна і добре вдягнена, — перемішалася з батьком, завжди замисленим, завжди самотнім, у штанях з випханими колінками і піджаках із закороткими рукавами, жодного його фото під час

відпочинку не було. Фотографії з дитинства та підліткового віку натомість були поскладані у два конверти — родина матері і родина батька. «На світлинах батькової рідні, — сказала я собі, — напевно буде й тітка», — і взялася переглядати їх одна за одною. Їх було не більше двадцяти, і мене тут-таки вразило, що на кількох з них поруч з моїм батьком, який поставав хлопчиком чи підлітком разом зі своїми батьками чи родичами, яких я ніколи не бачила, був чорний прямокутник, замальований фломастером. Я відразу зрозуміла, що той рівенький прямокутник був ділом його рук, здійсненим нещадно й потаємно. Я уявила, як під лінійку, що лежить у нього на бюрку, він замикає у цій геометричній фігурі частину фото, а тоді ретельно заштриховує її фломастером, пильнуючи, щоб не вийти за встановлені межі. Яка скрупульозна праця! Сумнівів я не мала: чорнота цих прямокутників видаляла зі світлини тітку Вітторію.

Я довго не знала, що робити. Врешті наважилась, знайшла в кухні ніж й легенько пошкребла невеликий шматочок заштрихованої батьком частини фотографії. Та невдовзі побачила, що знизу з'являється тільки білість паперу. Я занепокоїлась і зупинилась. Я добре знала, що йду проти волі батька, і мене лякали дії, які могли остаточно позбавити мене його любові. Тривога ще більше зросла, коли в глибині конверта я знайшла єдину світлину, де він був не хлопчиком чи підлітком, а юнаком, який — а це траплялось дуже рідко на фотографіях до знайомства з моєю матір'ю — усміхався. Там він був зображений у профіль, з веселим поглядом, з рівними білосніжними зубами. Але усмішка ця і веселість не зверталися ні до кого. Поруч з ним були аж два рівенькі чорні прямокутники, дві труни, у які він — безперечно, набагато пізніше, ніж було зроблене це фото — помістив тіло своєї сестри і ще бозна-кого.

Я дуже довго вдивлялася в цю світлину. Батько стояв на вулиці, одягнений у картату сорочку з короткими рукавами — мабуть, було літо. У нього за спиною виднівся вхід у якусь крамницю, з вивіски у кадр потрапили лише літери -РІЯ, а під ними — вітрина, але незрозуміло було, що на ній виставлено. Біля темної плями виднів дуже білий, чітко окреслений стовп. Крім того, фотограф вловив і довгі тіні, одна з яких була, очевидно, тінню жіночого тіла. Прагнучи будь-що викреслити людей, які стояли поруч з ним, батько залишив їхні тіні на хіднику.

Я знов узялася легенько зішкрібати фарбу з прямокутника, але зупинилася, побачивши, що й тут проступає лиш білий папір. Почекала кілька хвилин і знов почала шкребти. Шкребла я легенько, чула свій віддих у тиші помешкання. Остаточно зупинилася тільки тоді, коли у тому місці, де колись була голова Вітторії, залишилась лиш невелика плямка, і незрозуміло було, чи це рештки чорнила з фломастера, чи фрагмент її вуст.

Я все прибрала за собою, але жаска ймовірність того, що я схожа на батькову сестру, яку він викреслив з фото, зачаїлась у мене під шкірою. Тим часом я ставала дедалі неухажнішою, дедалі більше зростала моя нехіть до школи, і це мене лякало. А я ж прагнула знову стати відмінницею, якою була ще кілька місяців тому. Для моїх батьків це було дуже важливо, я навіть подумала, що якщо знов отримуватиму найвищі оцінки, це поверне мені вроду і добру вдачу. Але мені це не вдавалося, на уроках я ловила гав, а вдома марнувала час перед дзеркалом. Ба більше, розглядання себе у дзеркалі стало моєю манією. Я хотіла зрозуміти, чи й справді з мого тіла проступає тітка, а що я не знала, яка вона з себе, то врешті почала шукати її в кожній рисі своєї зовнішності, яка зазнавала якихось змін. І так на перший план виходили риси, на які я досі не звертала жодної уваги: дуже густі брови, занадто малі очі, карі й без блиску, надміру високе чоло, тонке волосся — зовсім не гарне, чи, може, тепер вже не гарне, — яке липнуло до черепа, великі вуха з важкими мочками, коротка верхня губа з огидним темним пушком, товста нижня губа, схожі на молочні зуби, загострене підборіддя, а ніс, ох, мій ніс, як він непристойно пнувся, видовжуючись до дзеркала; якими темними були печери між перегородкою і крилами носа. Чи були це риси тітки Вітторії, а чи мої й тільки мої? Чого мені чекати — я погарнішаю чи стану бридка? А моє тіло, моя довга шия, тонка, мов нитка павутини, мої рівні кістляві плечі, мої груди з темними пипками, які дедалі більше роздувалися, мої худі, занадто довгі ноги, які доходили мені аж до пахв — то була я чи передвістя моєї тітки у всьому її жахітті?

Я вивчала себе і водночас спостерігала за батьками. Мені так пощастило, кращих батьків годі знайти. Вони були прекрасні й кохали одне одного з юності. Я небагато знала про їхню історію, лише те, що вони розповідали самі: батько — зі звичним веселим спокоєм, а мати — мило і душевно. Їм завжди було так приємно піклуватися одне про одного, що завести дитину вони вирішили відносно пізно, хоч одружилися дуже юними. Я народилася, коли матері було тридцять років, а батькові — трохи більше тридцяти двох. Мене зачали посеред тисячі тривог, які мати висловлювала вголос, а батько тримав про себе. Вагітність проходила важко, пологи — 3 червня 1979 року — були

безконечною мукою, а перші два роки мого життя на практиці довели, що моя поява на світ сильно ускладнила їм життя. Турбуючись про майбутнє, батько, викладач історії та філософії у найпрестижнішому неаполітанському ліцеї, досить відомий у місті інтелектуал, якого любили учні, а він присвячував їм не тільки свої ранки, а й цілі пополудні, почав хоч-не-хоч давати приватні уроки. Натомість мати, яка викладала латину і грецьку в ліцеї на площі Карла III і вчитувала верстки любовних романів, занепокоєна моїми нічними плачами, вічними почервоніннями і болями в животі, пережила довгу депресію і стала поганою викладачкою та дуже неуважною коректоркою. Оце такого клопоту я їм наробила, лише народившись. Але згодом я стала тихою і слухняною дитиною, і вони поступово оговталися. Скінчився той період, коли вони обоє витрачали весь свій час, марно намагаючись уберегти мене від лих, які чигають на всіх людських істот. Вони віднайшли рівновагу, і завдяки цьому, хоч любов до мене завжди була на першому місці, друге місце знов зайняли батькові студії і материн підробіток. То що ж тут сказати? Вони любили мене, а я любила їх. Батько в моїх очах був надзвичайною людиною, а мати — дуже лагідною жінкою, й обоє вони були єдиними виразними постатями у світі, де у всьому іншому панував хаос.

Хаос, частиною якого була і я. Іноді здавалося, ніби всередині мене розгортається бурхлива боротьба між батьком та його сестрою, і я хотіла, щоб у цій боротьбі переміг він. «Звісно, — міркувала я, — Вітторія вже одного разу перемогла, після мого народження, коли якийсь час я була дитиною примхливою; але потім, — думала я з полегкістю, — я стала чемною, а значить, її можна прогнати геть». Так я намагалася заспокоїти себе, а щоб почуватися сильнішою, шукала у собі риси своїх батьків. Але вечорами, перед тим як вкластися до ліжка, я вкотре дивилась на себе у дзеркало і мені здавалося, що я давно їх утратила. Моє обличчя мало перебрати найкращі риси їх обох, а натомість у ньому проступало лице Вітторії. Моє життя мало бути щасливим, а натомість починався нещасливий період, і я більше не тішилася з того, що почувуюся так само, як почувалися раніше і тепер почувуються вони.

6

У певний момент я спробувала зрозуміти, чи сестри Анджела та Іда, мої щирі приятельки, помітили у мені якесь погіршення і чи насамперед Анджела, моя однолітка (Іда була на два роки молодша), теж змінюється на гірше. Мені потрібен був оцінний погляд, і я подумала, що можу на них розраховувати. Нас виховували однаково, наші батьки були друзями десятки років і мали однакові погляди. Тобто ми всі три не були хрещені, усі три не знали молитов, усі три в ранньому віці отримали інформацію про функціонування нашого організму (ілюстровані книжки, навчальні мультфільми), усі три знали, що треба пишатися тим, що ми народилися дівчатками, усі три пішли до першого класу початкової школи не у шість, а у п'ять років, усі три завжди поводитись розважливо, усі три мали в голові густе плетиво корисних порад, як уникнути пасток Неаполя та світу, усі три будь-якої миті могли звернутися до батьків, щоб задовольнити свою цікавість, усі три дуже багато читали, усі три, врешті, відчували мудру зневагу до звичаїв і смаків наших однолітків, хоча, під спонукою наших вихователів, ми дуже багато знали про музику, фільми, телепрограми, співаків, акторів і потай хотіли стати славетними акторками та мати фантастичних наречених, з якими ми могли б довго цілуватися й пеститися. Звісно, тісніше я дружила з Анджелою, Іда була ще мала, але не раз дивувала нас, бо читала навіть більше, ніж ми, і писала вірші та оповідання. Тому, як я пам'ятаю, між нами не було незгод, а якщо щось і траплялося, ми вміли щиро поговорити й помиритися. Тож я вважала їх надійними свідками і кілька разів обережно їх розпитала. Але вони не сказали нічого неприємного, навпаки, дали мені високу оцінку, та й я, зі свого боку, вважала їх щораз привабливішими. Вони були так добре збудовані, немов вирізьблені, що, бачачи їх, я щоразу відчувала потребу наблизитись до їхнього тепла, обнімала й цілувала їх, ніби прагнучи злитися з ними. Але якось увечері, коли я була в досить пригніченому настрої, вони прийшли разом з батьками до нас на вулицю Сан-Джакомо-дей-Капрі, і все ускладнилося. Я все бачила в похмурих барвах. Мені здавалося, що я геть недоладна — висока, худа, бліда, що кожне моє слово і порух віддають вульгарністю, тому була схильна вбачати натяки на свій

занепад навіть там, де їх не було. До прикладу, Іда спитала, вказуючи на мої туфлі:

— Вони нові?

— Ні, вони в мене вже давно.

— Щось не пам'ятаю.

— Що тут не так?

— Нічого.

— Якщо ти їх помітила зараз, це значить, що *зараз* щось не так.

— Зовсім ні.

— У мене занадто худі ноги?

Ми далі отак сперечалися — вони заспокоювали мене, а я прискіпувалася до слів, намагаючись зрозуміти, чи вони кажуть це серйозно, а чи за добрими манерами приховують погане враження від мене. Втрутилася мати, сказавши мляво: «Джованно, годі, твої ноги не худі», — тоді я засоромилася і враз замовкла. Костанца, мати Анджели та Іди, наголосила: «Твої щиколотки просто чудо», — а Маріано, їхній батько, сміючись, вигукнув: «Чудові стегенця, якби приготувати їх у духовці з картоплею, була б смакота!» І на цьому він не зупинився, далі сміявся з мене, безперервно жартував, адже вважав, що зможе розвеселити навіть поховальну процесію.

— Що діється нині з цією дівчинкою?

Я похитала головою, мовляв, нічого зі мною не діється, й спробувала всміхнутися йому, але мені не вдалося, його намагання бути дотепним нервувало мене.

— Оце так кучма, це що, сорговий віник?

Я знов заперечно похитала головою, але цього разу не зуміла приховати роздратування — він поведився так, ніби мені досі шість років.

— Це ж комплімент, люба: сорго — рослина дебела, трохи зелена, трохи червона і трохи чорна.

Я похмуро бовкнула:

— Я ані дебела, ані зелена, ані червона, ані чорна.

Він розгублено втупився в мене, всміхнувся і звернувся до своїх доньок:

— Чого це Джованна така непривітна?

Я ще похмуріше відказала:

— Я не непривітна.

— Непривітна — це не образа, це ознака певного настрою. Знаєш, що це значить?

Я мовчала. Він знову звернувся до доньок, вдаючи зневіру:

— Вона не знає. Ідо, скажи їй.

Іда неохоче мовила:

— Це значить, що в тебе кисле обличчя. Він мені теж це каже.

Таким уже був Маріано. Він знався з моїм батьком ще з університету, а оскільки вони ніколи не втрачали одне одного з виду, він завжди був присутній у моєму житті. Трохи обважнілий, голомозий, синьоокий, він ще змалечку вражав мене своїм занадто блідим і дещо одутлим обличчям. Коли він показувався у нас удома, а бувало це частенько, то годинами теревенив з батьком, вкладаючи в кожна фразу їдке незадоволення, яке мене нервувало. Він викладав в університеті історію й постійно дописував до одного престижного неаполітанського часопису. Вони з татом повсякчас сперечалися, і хоч ми, дівчатка, майже нічого не розуміли з того, про що вони говорили, ми виростили з переконанням, що вони поставили перед собою якесь дуже складне завдання, яке вимагало вивчення і зосередження. Але Маріано не обмежувався, як мій батько, тим, щоб дні і ночі проводити над дослідженнями, він голосно таврував численних ворогів — людей з Неаполя, Рима та інших міст, — які не давали їм обом добре виконувати свою роботу. Ми з Анджелою та Ідою, хоча й не могли ще скласти власну думку, завжди почувалися на боці наших батьків і були налаштовані проти тих, хто бажав їм лиха. Але насправді з усіх їхніх балачок нас змалку цікавили лише лайливі говіркові слова, які Маріано кидав на адресу відомих у той час людей. Адже нам трьом — а насамперед мені — було заборонено не тільки лаятися, а й взагалі вимовляти бодай слово неаполітанським діалектом. Заборона ця була марною. Батьки наші, які ніколи нічого нам не забороняли, були поблажливі навіть тоді, коли доводилося таки щось нам забороняти. Тому ми, граючись, тихенько повторювали між собою імена й прізвища ворогів Маріано, супроводжуючи їх підслуханими непристойними епітетами. Але якщо Анджела з Ідою вважали ці батькові словечка просто кумедними, я не могла позбутися враження, що у них є щось злісне.

Хіба у його жартах не було незичливості? Хіба не вчувалася вона й того вечора? Я непривітна, у мене кисле обличчя, я схожа на

сорговий віник? Маріано всього лиш жартував, чи, жартуючи, говорив гірку правду? Ми сіли за стіл. Дорослі почали занудні розмови про якихсь своїх друзів, які збиралися перебратися до Рима, а ми мовчки нудьгували, сподіваючись, що вечеря швидко скінчиться і ми зможемо втекти у мою кімнату. Весь час мені здавалося, що батько зовсім не сміється, мати ледь усміхається, Маріано сміється багато, а його дружина Костанца сміється хоч небагато, зате смачно. Може, моїм батькам не так весело, як батькам Анджели та Іди, бо я їх засмучую? Їхні друзі задоволені своїми доньками, а вони мною вже ні. Я була непривітна, непривітна, непривітна, і, бачачи мене такою за столом, вони не могли віддаватися веселошам. Якою серйозною була моя мати — і якою гарною та щасливою була мати Анджели та Іди. Мій батько саме наливав їй вина і говорив щось з лагідним спокоем. Костанца викладала італійську і латину, її дуже заможні батьки дали їй чудову освіту. Вона була така вишукана, що іноді здавалося, ніби моя мати щосили намагається наслідувати її, і я, майже того не помічаючи, роблю те саме. Як це можливо, що така жінка обрала собі такого чоловіка, як Маріано? Пишнота прикрас і барви суконь, які завжди чудово їй пасували, сліпили мене. Якраз попередньої ночі мені снилося, ніби вона кінчиком язика любовно лиже мені вуха, мов кішка. Сон цей розрадив мене, вселив певне відчуття фізичного комфорту, яке й після пробудження кілька годин давало почуття безпеки.

Тепер, сидючи за столом поруч з нею, я сподівалася, що її добрий вплив прожене мені з голови слова її чоловіка. Проте слова ці лунали в голові впродовж усієї вечері — волосся робить мене схожою на сорговий віник, обличчя в мене кисле, — підсилюючи мою нервозність. Я весь час вагалася між бажанням розважитись, шепочучи Анджелі на вухо непристойні слова, та дискомфортом, який нікуди не зникав. Скінчивши їсти солодке, ми залишили батьків теревенити, а самі зачинились у моїй кімнаті. Там я навпростець спитала Іду:

— У мене кисле обличчя? Як гадаєте, я стаю бридкою?

Вони перезирнулись і майже одночасно відповіли:

— Зовсім ні.

— Скажіть правду.

Я помітила, що вони вагаються, тоді Анджела наважилася:

— Трішечки, але не зовні.

— Зовні ти гарна, — наголосила Іда, — трішки негарною роблять тебе твої переживання.

Анджела сказала, цілуючи мене:

— Зі мною теж так буває: коли я переживаю, то стаю негарною, але потім це минає.

Цей зв'язок між переживаннями і бридкістю несподівано заспокоїв мене. Іноді бридкість зумовлюється прикрощами — так сказали Анджела з Ідою, — а коли вони минають, знову стаєш гарною. Я хотіла в це вірити і намагалась проживати дні безтурботно. Але примусити себе до безтурботності я не могла, голова моя раптом затуманювалася, і нав'язливі думки поверталися. Моя ворожість до всього зросла, її годі було прогнати вдаваною добротивістю. Швидко я дійшла висновку, що мої переживання насправді не минуці, може, то й не переживання, а лихі почуття, які заповнили мої жили.

Не те що Анджела з Ідою брехали мені, вони були на це нездатні, адже нас учили, що брехати не можна. Говорячи про той зв'язок між бридкістю та переживаннями, вони, мабуть, мали на увазі себе, свій досвід, і вжили слова, якими Маріано — наші голови були вщерть заповнені фразами, підслуханими у батьків — за якихсь обставин заспокоював їх. Але Анджела з Ідою не були мною. У родині Анджели та Іди не було ніякої тітки Вітторії, про яку їхній батько — *їхній батько* — міг би сказати, що вони стають подібними на неї. Якось вранці у школі я раптом відчула, що ніколи знов не буду такою, якою мене хотіли бачити батьки, і жорстокий Маріано помітив це, мої подруги знайдуть собі відповідніше товариство, а я залишуся сама.

Я почувалася пригніченою, а в наступні дні дискомфорт мій став іще більшим, і єдиним, що якимось потішало мене, було те, що я весь час терла себе між ногами, одурманюючись насолодою. Але це було так принизливо — забуватися таким чином, і потім мене ще більше опосідало незадоволення, а іноді й огида. Я зберегла дуже приємний спогад про ігри з Анджелою, коли ми лягали на диван у мене вдома, перед увімкненим телевізором, одна напроти другої, сплітали ноги і мовчки, не домовляючись, не встановлюючи жодних правил, садовили між ластками трусів ляльку, а тоді без жодного збентеження починали тертися об неї, сильно притискаючись до іграшки, яка здавалася живою і щасливою. То були інші часи, тепер я не сприймала цю насолоду як приємну гру. Після цього я була вся спітніла і почувалася ще неоковирнішою. І так день за днем мене знов опановувало невідпорне бажання стежити за своїм обличчям, і я з іще більшою впертістю стала проводити довгі години перед дзеркалом.

Усе це повернуло в дивний бік: розглядаючи свої риси, у яких я вбачала вади, я захотіла виправити їх. Вдивляючись в обличчя, я розтягувала його так і сяк та й думала: ну ось, якби лиш я мала отакий-от ніс, отакі-от очі, отакі-от вуха, я була б досконала. Усі ці незначні маніпуляції вселяли в мене сум і ніжність. «Бідолашка, — думала я, — як тобі не пощастило». І мене раптом охоплювало зворушення перед власним відображенням, і якимось я навіть поцілувала його в уста, безутішно думаючи, що ніхто ніколи мене не поцілує. І я почала діяти. Поступово я перейшла від отупілого розглядання себе цілими днями у дзеркалі до потреби підправити себе, немов я була шматком якогось високоякісного матеріалу, пошкодженим невправним робітником. Це таки я — ким би я не була — тому мені треба зайнятися цим обличчям, цим тілом, цими думками.

Якимось у неділю вранці я спробувала вдосконалити себе косметикою матері. Але коли вона зазирнула в мою кімнату, то зі сміхом сказала: «Ти схожа на карнавальну маску, треба якимось інакше». Я не заперечила, не стала себе захищати, а якомога покірніше спитала:

- Навчиш мене фарбуватися так, як ти?
- Для кожного обличчя потрібен свій макіяж.
- Я хочу бути така, як ти.

Їй це було приємно, вона обсипала мене компліментами і взялася дуже старанно підфарбовувати мене. Ми чудово провели час, багато жартували й сміялися. Загалом вона була мовчазна і дуже стримана, але зі мною — тільки зі мною — завжди була готова знову стати дитиною.

Якоїсь миті з'явився батько зі своїми газетами, побачив, як ми розважаємося, і зрадів.

- Які ви красиві, — мовив він.
- Справді? — спитала я.
- Сто відсотків, ніколи не бачив таких розкішних жінок.

І зачинився у своїй кімнаті — у неділю він читав газети, а потім віддавався своїм студіям. Але коли ми з матір'ю залишились самі, вона, немов ці кілька хвилин були сигналом, спитала своїм звичним утомленим голосом, у якому ніколи не було ноток роздратування чи страху:

- Навіщо ти зазирала в коробку зі світлинами?

Мовчанка. Отже, вона помітила, що я нишпорила в її речах. Помітила, що я намагалась витерти фарбу фломастера. Відколи вона це знає? Мені не вдалося стримати плачу, хоч я щосили опиралася сльозам. «Мамо, — сказала я, схлипуючи, — я хотіла, я думала, я гадала...» — але мені не вдалося сказати, що саме я хотіла, думала, гадала. Мене почало трусити, сльози знай лилися, а мати ніяк не могла заспокоїти мене, навпаки, тільки-но вона кидала якісь слова, усміхаючись із розумінням — не треба плакати, просто попроси мене чи тата, зрештою можеш дивитися ці фото, коли хочеш; ну чому ти плачеш, заспокойся — я починала ревіти ще дужче. Урешті вона взяла мої руки у свої і сама спокійно сказала:

— Що ти шукала? Фотографію тітки Вітторії?

Тоді я зрозуміла, що батьки знають, що я чула їхні слова. Вони, мабуть, довго про це говорили, може, навіть радилися з друзями. Батько, безперечно, дуже засмутився, і дуже ймовірно, що саме він доручив матері переконати мене, нібито слова, які я підслухала, мали інший сенс, не той, що міг мене зранити. Усе напевно було саме так, материн голос був дуже ефективним у таких операціях латання стосунків. У неї ніколи не траплялося вибухів гніву чи роздратування. Коли, до прикладу, Костанца кепкувала з неї через те, що вона марнує стільки часу, готуючись до занять і редагуючи солодкові романи, іноді переписуючи цілі сторінки, вона відповідала завжди рівним, чистим голосом, без жодної уїдливості. І хоч іноді вона їй говорила: «Костанцо, у тебе купа грошей, і ти можеш робити, що хочеш, а я мушу надриватися на роботі», — вона вміла висловити це м'яко, без очевидних претензій. То ж хто краще від неї міг виправити помилку? Коли я заспокоїлася, вона звичним голосом сказала: «Ми любимо тебе», — і повторила це кілька разів. Тоді почала говорити мені те, чого досі не говорила. Пояснила, що вони з батьком багато чим пожертвували задля того, щоб стати тими, ким вони є. Тихим голосом вона сказала: «Я не нарікаю, батьки дали мені те, що могли, ти ж знаєш, які вони лагідні й люблячі, це помешкання ми колись купили з їхньою допомогою; але дитинство твого батька, його юність і молодість були справді важкими, бо він не мав нічого, мусив дряпатися на цю гору голими руками і ногами, і труднощі не закінчилися, вони ніколи не закінчуються, завжди якась буря скидає тебе вниз, і мусиш усе починати спочатку». Тоді вона нарешті дійшла до Вітторії і сказала мені, що, поза всякими метафорами, тією бурєю, яка намагалася скинути батька вниз, була саме вона.

— Вона?

— Так. Сестра твого батька — жінка заздрісна. І заздрить вона не так, як може заздрити кожен, заздрість її дуже підла.

— Що ж вона таке зробила?

— Багато що. Але насамперед вона ніяк не хотіла змиритися з успіхами твого батька.

— Тобто?

— З його життєвими успіхами. Їй нестерпно, що він докладав зусиль, навчаючись у школі та університеті. Їй нестерпний його розум. Те, чого він досяг. Вища освіта. Робота, наш шлюб, його студії, пошана, якою його оточують, наші друзі, ти.

— І я теж?

— Аякже. Кожна річ чи особа в нашому житті є для Вітторії чимось на кшталт особистої образи. Але найбільше її ображає саме існування твого батька.

— Ким вона працює?

— Служницею, ким вона ще може працювати, якщо скінчила тільки п'ять класів початкової школи. Не те що працювати служницею погано, ти ж знаєш, якою достойною є та жінка, що допомагає Костанці у хатніх справах. Проблема полягає в тому, що у цьому вона звинувачує свого брата.

— Чому?

— Без жодної причини. Особливо якщо згадати, що твій батько якось її врятував. Вона могла ще більше собі нашкодити. Закохалася в одного лиходія, одруженого чоловіка з трьома дітьми. Ну і твій батько, як старший брат, мусив утрутитися. Але вона й це записала до тих речей, яких не могла йому пробачити.

— Може, татові не варто було втручатися.

— Не можна не втручатися, якщо людина потрапляє в халепу.

— Так.

— Але навіть допомагати їй завжди було важко, вона завжди віддячувала всім тим злом, на яке була спроможна.

— Тітка Вітторія хоче, щоб тато помер?

— Прикро казати, але це так.

— І немає способу помиритися?

— Немає. Щоб помиритися, твій батько, в очах тітки Вітторії, мав би стати такою ж посередньою людиною, як і всі її знайомі. А оскільки це неможливо, вона налаштувала проти нас усю їхню родину. Це з її вини після смерті дідуся та бабусі ми не могли підтримувати щирих стосунків ні з ким із родичів.

Я ніяк не висловлювала своїх думок, відповідала лиш кількома обережними фразами або односкладовими словами. А тим часом з огидою думала: «Значить, я стаю схожою на людину, яка прагне смерті мого батька і краху моєї сім'ї», — і сльози знов підступили мені

до очей. Мати помітила це і зробила все, щоб зупинити мій плач. Вона обняла мене і прошепотіла: «Не варто побиватися, тепер тобі зрозумілий сенс тих батькових слів?» Я рвучко заперечливо помотала головою, опустивши очі. Тоді вона спокійним, несподівано веселим тоном пояснила мені: «Для нас тітка Вітторія вже давно є не конкретною людиною, а лиш метафорою. Уяви собі, іноді, коли твій батько стає прикрим, я жартома гукаю йому: обережно, Андре, ти стаєш схожим на Вітторію». Тоді потермосила мене лагідно і наголосила: «Це така жартівлива фраза».

Я похмуро пробурмотіла:

— Не вірю, мамо, я ніколи її від вас не чула.

— Може, у твоїй присутності ми цього не говорили, але між собою — так. Це немов червоне світло світлофора, яке означає: обережно, так можна втратити все те, що ми надбали у своєму житті.

— І мене теж?

— Та ні, що ти таке кажеш, тебе ми не втратимо ніколи. Ти для нас найважливіша людина на світі, ми прагнемо, щоб твоє життя було якнайщасливіше. Тому для нас із татом так важливо, щоб ти гарно вчилася. Зараз у тебе деякі труднощі, але вони минуться. Побачиш, скільки хорошого з тобою станеться.

Я шморгнула, вона захотіла витерти мені носа носовиком, наче я ще дитина, може, я й була ще дитиною, але я ухилилась і сказала:

— А якби я перестала вчитися?

— То лишилась би неосвіченою.

— То й що?

— Неуцтво є перешкодою. Але ж ти знову взялася до навчання, правда? Гріх не розвивати свій розум.

Я вигукнула:

— Я не хочу бути розумною, мамо, я хочу лиш бути такою ж вродливою, як ви обоє!

— Ти будеш іще вродливішою.

— Не буду, якщо стану схожою на тітку Вітторію.

— Не станеш, ти зовсім інша.

— Звідки ти знаєш? До кого мені звернутися, щоб дізнатися, чи стаю я схожою на неї, чи ні?

— До мене, я завжди буду поруч.

— Цього мало.

— І що ти пропонуєш?

Я прошепотіла:

— Мені треба побачити тітку.

Якусь мить вона помовчала, а тоді сказала:

— Про це тобі треба поговорити з батьком.

Я не сприйняла її слів буквально. Я була певна, що вона сама перша заговорить з ним про це і вже наступного дня батько скаже мені тоном, який я найбільше любила: «Що ж, як накажете, принцесо. Якщо принцеса вирішила, що нам треба зустрітися з тіткою Вітторією, її бідолашний батько, хоч і з петлею на шиї, відвезе її до неї». Тоді подзвонить до сестри, щоб домовитись про зустріч, а може, попросить матір зробити це, бо ж він ніколи сам не займався справами, які його дратували, засмучували або наводили нудьгу. А тоді відвезе мене автомобілем до її будинку.

Але цього не сталося. Минали години, дні, батько показувався рідко, весь час був заклопотаний, розриваючись між ліцеєм, репетиторством і важливою монографією, яку він писав разом з Маріано. Він виходив з дому вранці й повертався ввечері, у ті дні весь час дощило, я боялася, що він застудиться, у нього підвищиться температура, і йому доведеться лежати в ліжку хтозна-скільки часу. «Невже, — думала я, — такий тендітний, такий делікатний чоловік ціле життя мусив боротися зі злобою тітки Вітторії?» Ще неймовірнішим мені здавалося те, що він вступив у сутичку і прогнав одруженого лиходія з трьома дітьми, який хотів зруйнувати життя його сестри. Я спитала в Анджели:

— Якби Іда закохалася в одруженого лиходія з трьома дітьми, ти, як старша сестра, що б зробила?

Не вагаючись, Анджела відповіла:

— Сказала б татові.

Та Іді відповідь ця не сподобалась, і вона сказала сестрі:

— Ти викажчиця, а тато каже, що виказувати — це найгірше, що може бути.

Приголомшена Анджела відповіла:

— Я не викажчиця, я б зробила це задля твого добра.

Я обережно втруtilась, звертаючись до Іди:

— То якщо Анджела закохається в одруженого лиходія з трьома дітьми, ти не скажеш про це батькові?

Іда, завзята читачка любовних романів, замислилась і сказала:

— Скажу, лише якщо лиходій цей бридкий і зловний.

Ну ось, подумала я, бридкість і злоба важать найбільше. Одного пополудня, коли батько пішов на якесь зібрання, я знов стала обережно наступати на матір:

— Ти казала, що ми підемо до тітки Вітторії.

— Я сказала, що про це ти маєш поговорити з батьком.

— Я думала, що поговориш ти.

— Зараз він дуже заклопотаний.

— То ходімо туди удвох.

— Краще нехай він цим займеться. Зрештою, уже майже кінець навчального року, тобі треба вчитися.

— Ви не хочете мене до неї завезти. Ви вже вирішили, що цього не зробите.

Тоді мати заговорила тоном, яким розмовляла ще кілька років тому, пропонуючи мені пограти в якусь гру самій і дати їй трохи спокою.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

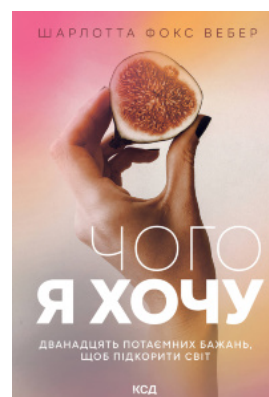
Рекомендована література

Після падіння

Почувайся добре. Нова
терапія настрою

Чого я хочу.
Дванадцять потаємних бажань,
щоб підкорити світ

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ